

فروپاشی ارتش شاهنشاهی

خاطرات سپهبد جلال پڑمان

فرمانده لشکر گارد شاهنشاهی

www.ketab.ir

سرشناسه : پژمان، جلال، ۱۳۰۱ - ۱۳۸۹
 عنوان و نام پدیدآور : فروپاشی ارتش شاهنشاهی: خاطرات سپهبد جلال پژمان فرمانده لشکر گارد
 شاهنشاهی / تألیف جلال پژمان.
 مشخصات نشر : تهران: نامک، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۵۲۸ ص.: مصور.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۲۱-۴۲-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : نمایه
 عنوان دیگر : خاطرات سپهبد جلال پژمان فرمانده لشکر گارد شاهنشاهی
 موضوع : پژمان، جلال، ۱۳۰۱ - ۱۳۸۹.
 موضوع : ایران -- تاریخ -- پهلوی. ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷.
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ آ ۳ / DSR ۱۴۸۶
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲
 شماره کتابخانه ملی : ۳۷۵۶۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۱۷۶۳۶

naamak.publication@gmail.com

@naamak.publication

naamak.publication

فروپاشی ارتش شاهنشاهی؛ خاطرات سپهبد جلال پژمان

تألیف: جلال پژمان

تهیه، اسکن و اصلاح آلبوم تصاویر: مصطفی زکریا

طرح جلد: علی بخشی

لیتوگرافی: کارا؛ چاپ: تخت جمشید

نوبت چاپ: چهارم، زمستان ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۷۰ نسخه

ISBN: 978-600-6721-42-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۲۱-۴۲-۲

تمامی حقوق برای نشر نامک محفوظ است.

تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، الکترونیکی و صوتی) بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

مرکز پخش: پارسه، ۶-۶۶۴۷۷۴۰۵، داخلی ۱

فهرست مطالب

۱۳	پیشگفتار.....
۱۵	فصل اول: کودکی و خردسالی من در شیراز.....
	الف - خردسالی (۱۵) ب - تحصیلات (۱۵) پ - فرهنگ و تربیت کودکان و نوجوانان (۱۷) ت - مدارس شیراز در آن زمان (۲۰) ث - بازدید مقام وزارت معارف (فرهنگ) از شیراز (۲۲)
۲۴	فصل دوم: ارتش ایران در دوران ۱۵۰ ساله قاجاریه.....
۲۴	بخش اول: ارتش ایران در دوران قاجاریه.....
۲۶	بخش دوم: کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹.....
	الف - اشغال تهران به وسیله اتریا و همدان مأمور به قزوین (۲۶) ب - فرماندهی دیویزیون قزاق و حکم شماره ۱۸ (۲۷) پ - مقدمات ادغام نیروها (۲۷)
۲۷	بخش سوم: ایجاد قشون متحدالشکل.....
	الف: سرنوشت مسبین کودتا (۲۷) ب - وزیر جنگی سردار سپه (۲۸)
۲۹	بخش چهارم: ادغام نیروهای موجود.....
	الف - فرمان تاریخی سردار سپه ۱۲ دی ماه ۱۳۰۰ (۲۹) ب - قشون ۳۰ هزار نفری (۳۳) پ - ترتیب درجات (۳۳) ت - حقوق و مدد معاش (۳۴)
۳۵	بخش پنجم: نظام اجباری.....
	الف - مقدمه (۳۵) ب - بررسی مقررات سربازگیری (۳۵) پ - تهیه و تقدیم طرح قانون نظام اجباری به مجلس (۳۵) ت - لایحه سجل احوال (۳۵)
۳۷	فصل سوم: آموزش.....
۳۷	بخش اول: متحدالشکل نمودن مدارس نظامی و تشکیل مدارس کل نظام.....
	مقدمه (۳۷)
۴۲	بخش دوم: اعزام محصل به اروپا.....
	مقدمه (۴۲) الف - اسامی محصلین اعزامی دوره اول خردادماه ۱۳۰۲ (۴۳) ب - تشکیل دانشگاه جنگ (۴۵)

۱۰۶	بخش دوم: دانشکده افسری
	مقدمه (۱۰۶) الف - رسته توپخانه دانشکده افسری (۱۰۶) ب - رسته پیاده دانشکده افسری (۱۰۸) پ - انتصاب سرتیپ رزم آرا به فرماندهی دانشکده افسری (۱۱۶) ت - بازدیدها توسط تیمسار رزم آرا فرماندهی دانشکده افسری (۱۱۶) ث - تعویض تیمسار سرلشکر رزم آرا و انتصاب مجدد سرتیپ هدایت (۱۲۶) ج - مرگ رضاشاه (۱۲۷) چ - اردوگاه اقدسیه و معاونت افسر نگهبان (۱۲۷) ح - مراجعت از اردوگاه و خاتمه تحصیلات دوساله دانشکده افسری (۱۲۹) خ - اسامی افسران فارغ التحصیلان رسته پیاده (دوره نادر) (۱۳۰)
۱۳۵	فصل هشتم: حمله متفقین به ایران
۱۳۵	بخش اول: نیروهای شوروی
۱۳۶	بخش دوم: نیروهای انگلیس
۱۳۷	بخش سوم: نیروهای ایران
	الف - نیروهای ایران در مقابل نیروی شوروی (۱۳۷) ب - نیروهای ایران در مقابل نیروی انگلیس (۱۳۷)
۱۳۸	بخش چهارم: ارتش ۱۲۰ هزار نفری ایران در شهریور ۱۳۲۰
	الف - نیروی زمینی (۱۳۸) ب - نیروی هوایی (۱۴۱) پ - نیروی دریایی (۱۴۱) ت - امنیت کل مملکت (۱۴۲)
۱۵۴	بخش پنجم:
	الف - سلطنت محمدرضاشاه (۱۵۴) ب - بیانیه جابه (۱۵۵) پ - پایان کار فروغی (۱۵۵)
۱۵۶	فصل نهم: آثار تبعی حمله متفقین به ایران
۱۵۶	بخش اول:
	الف - نخست وزیری علی سهیلی (۱۵۶) ب - احمد قوام (۱۵۷) پ - نخست وزیری علی سهیلی مرتبه دوم (۱۵۸) ت - نخست وزیری ساعد (۱۶۳) ث - ابراهیم حکیمی (۱۶۳) ج - نخست وزیری صدر (۱۶۳) چ - نخست وزیری مجدد حکیمی و واقعه آذربایجان (۱۶۳) ح - سقوط و دولت حکیمی (۱۶۴) خ - صدارت قوام (۱۶۴)
۱۶۹	فصل دهم: آغاز خدمت افسری و شرایط آن روزگار
	مقدمه: لشکر فارس (۱۶۹) الف - خدمت چندروزه در شیراز (۱۶۹) ب - انتقال به جهرم (۱۷۰) پ - گردان لار (۱۷۰) ت - مأموریت‌ها (۱۷۲) ث - خاتمه مأموریت لار (۱۸۹) ج - تیپ ۱۷ جهرم (۱۹۱)
۱۹۳	گروهان مسلسل دوم:
	الف - عدم آمادگی و فراگیری (۱۹۳) ب - آموزش و تیراندازی (۱۹۴) پ - بخشنامه ستاد ارتش بعد از فرار افسران خراسان (۱۹۶) ت - تشکیل گردان‌های احتیاط در مراکز لشکرها (۱۹۹) ث - تشکیل نیروی دفاعی لار (۲۰۲) ج - اعزام به مأموریت تعقیب سارقین و ارسال گزارشات توبه‌ای (۲۰۶) ح - خاتمه مأموریت و مراجعت به لار (۲۰۹) خ - تشکیل فرماندهی نیروهای غربی فارس (۲۰۹)
۲۲۳	فصل یازدهم: لشکر اصفهان
۲۲۳	بخش اول: فرماندهی ستاد:

بخش دوم: اجرای مانور دلاور ۳۱۱
الف - واحدهای شرکت کننده (۳۱۱) ب - طرح مانور و تدبیر عملیات (۳۱۱) پ - اجرا (۳۱۱)

فصل نوزدهم: انتقال به تهران ۳۱۲

بخش اول: دوره فرماندهی عالی و ستاد مشترک ۳۱۴

بخش دوم: لشکر ۱ پیاده گارد ۳۱۵

الف - رئیس ستاد لشکر (۳۱۵) ب - فرماندهی تپ نادری (۳۲۰)

بخش سوم: فرماندهی لشکر پیاده گارد ۳۲۳

بخش چهارم: دستورات محمدرضا شاه به ارتشید جم ۳۳۹

الف - بسیج و آمادگی ملی (۳۳۹) ب - درد دل ارتشید فریدون جم (۳۴۴) پ - ماجرای ارتشید جم پس از انفصال از ریاست ستاد بزرگ ارتشتاران (۳۴۷)

فصل بیستم: انتقال به ستاد بزرگ ارتشتاران در سمت معاونت لجستیکی رئیس ستاد

بزرگ ارتشتاران ۳۵۰

بخش اول: زمان تیمسار ارتشید غلامرضا ازهاری ۳۵۰

الف - کلیات (۳۵۰) ب - اداره دوم و سپهبد مقدم (۳۵۴) پ - ماجرای سرلشکر مقربی (۳۵۶) ت - بررسی استخدام و جایگزینی پرسنل تخصص غیرنظامی در بعضی از مشاغل امیری (۳۶۱)

بخش دوم: معاون رئیس ستاد بزرگ ارتشتاران در امور لجستیکی (اداره چهارم) زمان ریاست ارتشید

قره باغی ۳۷۶

الف - نخست وزیری ارتشید ازهاری و انتصاب ارتشید قره باغی به سمت رئیس ستاد بزرگ ارتشتاران (۳۷۶)

فصل بیست و یکم: نخست وزیران موقت ۳۸۳

بخش اول: نخست وزیری جمشید آموزگار ۳۸۳

الف - مقاله ۲۷ دی ماه بر علیه امام خمینی (۳۸۳)

بخش دوم: نخست وزیری شریف امامی ۳۸۴

مقدمه (۳۸۴) الف - چگونگی انتصاب تیمسار ارتشید قره باغی به وزارت کشور (۳۸۵) ب - ناراحتی ها و تشدید بحران در نقاط مختلف کشور (۳۸۷) پ - حکومت نظامی و انتصاب ارتشید اویسی به فرمانداری نظامی (۳۸۸) ت - علل تصمیم گیری و پیشنهاد عجلانه سپهبد ناصر مقدم (۳۸۹) ث - چگونگی تشکیل جلسه فوق العاده در حضور اعلیحضرتین (۳۹۰)

بخش سوم ۳۹۳

الف - تشکیل دولت نظامی (۳۹۳) ب - راه پیمایی های تاسوعا و عاشورا (۳۹۵) پ - تظاهرات روز عاشورا، واقعه پادگان لویزان (۳۹۶) ت - بازداشت تعدادی از شخصیت های کشوری و لشکری (۳۹۷) ث - اقدامات قره باغی برای جلوگیری از خروج اویسی از کشور (۳۹۷) ج - آخرین ملاقات سفیر امریکا با ازهاری (۳۹۸) چ - گزارش نهم نوامبر سولیوان سفیر کبیر امریکا به واشنگتن (۳۹۹)

۴۰۱	فصل بیست و دوم: نخست‌وزیری شاپور بختیار
۴۰۱	بخش اول: وقایع قبل از خروج اعلیحضرت
	الف - استعفا و خروج ارتشبد از هاری از ایران (۴۰۱) ب - انتصاب ارتشبد قره‌باغی به ریاست ستاد بزرگ‌ارتشتاران (۴۰۲) پ - تغییر عناوین شهربانی و ژاندارمری کل کشور و وظیفه وزارت کشور در زمان حکومت نظامی: (۴۰۴) ت - نیروهای مسلح شاهنشاهی در برابر بحران (۴۰۶) ث - چگونه در سازمان فرماندهی نیروهای مسلح تزلزل ایجاد شد (۴۰۸)
۴۱۱	ادامه بخش اول: نخست‌وزیری بختیار
	الف - شرط قبولی نخست‌وزیری (۴۱۱) ب - تشکیل دولت بختیار (۴۱۲)
۴۱۶	بخش دوم: ارتشبد قره‌باغی و ستاد بزرگ ارتشتاران
	الف - کمیته بحران (۴۱۶) ب - انتخاب فرمانده نیروی زمینی و فرماندار نظامی و فرمانده لشکر گارد (۴۲۶) پ - مأموریت ژنرال هایزر و ارتش شاهنشاهی (۴۲۹) ت - سردرگمی قره‌باغی در ۳۷ روز (۴۳۵) ث - جلسه ۲۵ دی ماه ۱۳۵۷ (۴۳۶) ج - تجزیه و تحلیل علل استعفای ارتشبد قره‌باغی (۴۵۲)
۴۵۷	فصل بیست و سوم: چگونگی تصمیم شورای عالی ارتش
	الف - سپید مهدی رحیمی فرماندار نظامی و رئیس شهربانی، سپید عبدالعلی بدره‌ای لرستانی فرمانده نیروی زمینی (۴۵۷) ب - تقاضای ملاقات مهندس بازرگان از رئیس ستاد و اشاره به یادداشت‌های ژنرال هایزر (۴۶۲) پ - چند روز آخر و تشکیل جلسه شورای عالی ارتش (۴۶۶)
۴۶۷	نتیجه
	بحث و تصمیم‌گیری و صدور اعلامیه ارتش (۴۷۴) اعلامیه ارتش (۴۸۵) تذکر دوستانه به نویسنده محترم کتاب «شب‌ژنرال‌ها» (۴۹۱) ملاقات با امام خمینی (۴۹۲) دستگیری من در تاریخ ۲۵ بهمن (۴۹۵) چگونگی دستگیری مجدد در تاریخ ۲۵ خرداد ۱۳۵۷ (۵۰۴)
۵۱۶	«سخن آخر»
۵۲۳	فهرست اعلام

به نام خدا

سخن ناشر

خاطرات سپهبد جلال پژمان را می‌خوانید. او یکی از امرای ارتش پهلوی دوم بود که در زمان پهلوی اول وارد نظام شد و مدارج ترقی را بر اساس معیارهای ارتش آن روزگار طی کرد. بدیهی است خاطرات او در آن حال و هوا نگاشته شود، اما با نگاهی اندکی نقادانه، آن هم با گذشت بیش از ربع قرن از فروپاشی نظام شاهنشاهی.

طی سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی از سوی برخی از امرا و بزرگان ارتش پهلوی دوم در داخل و خارج کشور نوشته‌هایی از سنخ خاطرات نگاشته شده و بر پژوهشگر تاریخ معاصر ایران است که در لابلای سطور آنها، به دنبال حق و حقیقت باشد.

پژمان، نه در موقعیتی است که بخواند خودی بنماید و نه در واپسین سال‌های نهمین دههٔ حیات، در صدد است حقیقتی را وارونه جلوه دهد. امام و موقعیت ممتاز اجتماعی خود را در ۲۲ بهمن ۵۷ از دست داد و دوبار روانه زندان شد و ساده‌نگاری است که از او انتظار داشته باشیم با انقلابیون منقرض‌کننده رژیم شاهنشاهی هم‌آوا شود.

خاطرات پژمان، با حجمی بیش از هشتصد صفحه به دست ناشر رسید و بسیاری از گفته‌ها، تکراری و بازگو شده بود و به پیشنهاد ناشر و صلاح‌دید وی، آن قسمت‌ها حذف و بر ناگفته‌های روزهای پایانی حیات پهلوی دوم - ۱۷ شهریور الی ۲۲ بهمن ۵۷ - اصرار ورزیدیم و او با یادآوری آنها، سطوری را قلمی کرد.

ناشر بر مسند قضاوت ننشسته و امیدوار است با چاپ این اثر - که به نظرش ارزشمند و خواندنی است - ملت بزرگ ایران قضاوت نهایی را بنماید.

پژمان، با ناگفته‌های خود کمک خواهد کرد تا بتوانیم دریابیم ارتش پهلوی چگونه شکل گرفت و اداره شد و حکومت فردی پهلوی‌ها، به چه طریق عنان حکومت را به وسیله‌ی ارتش در اختیار داشت و چگونه با اعلام بی‌طرفی، انقراض سلسله پهلوی را اعلام داشت. ناشر، سپاس و قدردانی خود را تقدیم دوست گرامی آقای مسعود رضوی می‌نماید که با

راهنمایی و بزرگواری ایشان، این خاطرات به شکل کنونی به دست خواننده می‌رسد و آرزومندیم ایشان همواره تندرست و شاداب بوده و ما را با نظرات صائب و گران‌قدرشان، راهنما باشند.

ناشر

تهران، یکشنبه ۲۲ بهمن ۱۳۸۵

www.ketab.ir